

MASSEMORDERNE PÅ EKEBERG: Reinhard Heydrich – sjef for det tysk politi og sikkerhetstjeneste – på inspeksjon av æreskirkegården på Ekeberg den 4. september 1941. På bildet er han flankert av gestaposjefen Heinrich Müller og den norske gestaposjefen Heinrich Fehlis. Foto: Norges Hjemmefrontmuseum

Tegningene etterlot ingen tvil om at her skulle det gjenskapes en atmosfære av partidagene i Nürnberg og OL-Stadion i Berlin.

Kistene legges i to lag ovenpå hverandre på grunn av plassmangel. Og, det fortsatte å strømme inn med drepte Hitler-soldater.

Etter at de hengende hagene var anlagt, og trappene bygd oppover i landskapet, kjørte lastebiler fra Wehrmacht i skytteltrafikk fra kirkegårder i Oslo og omegn. Virksomheten foregikk i ly av nattemørket – nordmennene skulle ikke få gleden av å se kistene med hundrevis av døde fiender. En dag i begynnelsen av juni kunne innvielsen finne sted. General Nikolaus von Falkenhorst fikk et apokalyptisk anfall, og skal ha skreket ekstra høyt, da han så at hjernedøde landskapsarkitekter hadde glemt å legge inn en gedigen appellplass. Tabben ble korrigert i hui og hast. Da den første formelle jordfestingen fant sted var det så vel katolske som protestantiske geistlige til stede – og selvsagt alt som kunne krype og gå av tyskere i høye og lave posisjoner i militær og sivil forvaltning.

«STYGG BY»

Selveste propagandaminister Joseph Goebbels var den første prominente nazisten fra Berlin til å ta prestisjeprosjektet i nærmere øyesyn. Han ble tatt imot på Fornebu av rikskommissar Josef Terboven – og kjørt direkte til Ekeberg. – I sin dagbok skriver Goebbels at han hadde utsikt over hele Oslo og han føyde til: «En utrolig stygg by», sier Berit Nøkleby, historikeren som har skrevet Josef Terbovens biografi.

Hun forteller at rikskommissaren pleide å ta med seg alle høye Berlin-gjester til æreskirkegården. Den tyske minnedagen for de falne, årsdagen for nazistenes kuppforsøk i München, Hitlers fød-

selsdag og årsdagen for angrepet på Norge, var blant de faste begivenhetene som ble markert stort på Ekeberg. Under slike seremonier ble det gjerne også foretatt høytidelige medaljeoverrekkelser, forteller Berit Nøkleby.

TREKORS MED MØNER

SS-sjefen Heinrich Himmler dro også sporenstreks til den tyske «Ehrenfriedhof» under et langt besøk i Norge i februar 1941. Vi vet fra hans biografi at det som opptok ham mest, mens han inspirerte et æreskompani og tok de mange hundre trekorsene med møne over i nærmere ettersyn, var et brev fra en SS-lege. Vedkommende lege ba om å få bruke psykisk syke konsentrasjonsleirfanger til eksperimenter for å finne midler mot høydesyke ettersom dette var et nytt problem for piloter innenfor Luftwaffe.

Legen la ikke skjul på at de som skulle utsettes for slike forsøk ikke kunne regne med å overleve. Det var kanskje rade- ne med graver på Ekeberg som allerede samme dag fikk Heinrich Himmler til å sende et positivt svar. De grusomme eksperimentene i Dachau skulle koste over 80 liv og de såkalte forskningsresultatene viste seg å være verdiløse for det tyske flyvåpenet.

Etter visitten på gravlunden spaserte Himmler med følge ned til Sjømannsskolen der han interessert studerte nylig utgravde runer.

MASSEMORDER PÅ BESØK

Reinhard Heydrich var fryktet sjef for Rikssikkerhetsdirektoratet (RSHA), paraplyen for blant andre politiet, Gestapo og sikkerhetstjenesten. Den 4. september 1941 var også denne massemor-

FAKTA

ÆRESKIRKEGÅRDEN

- Æreskirkegården ble tatt i bruk av tyskerne i juni 1940. De første åra etter 1945, ble den holdt i orden av tyske krigsfanger.
- Høsten 1952 ble den besluttet fjernet. Den prangende utsmykningen med ørn og hakekors var for lengst smadret. Innholdet av de knapt 3000 gravene, ble flyttet til Alfaset utenfor Oslo, der det i dag er en minnelund.
- Trappeløpet som ikke ble sprengt, ligger fremdeles intakt i terrenget. I planene for en skulpturpark – som finansmannen Christian Ringnes står bak – er begge trappene tegnet inn slik som de så ut opprinnelig. Det bombastiske inntrykket blir imidlertid brutt opp av benker og beplantning.

deren innom på Ekeberg. Få måneder seinere skulle han bli gitt oppgaven med å utrydde alle Europas jøder. Under og etter angrepet på Polen hadde hans undersatter gjennomført ufattelig rå mas-sakrer mot sivile.

Han ble vist rundt på Ekeberg av sjefen for tysk sikkerhetspoliti og sikkerhetstjeneste i Norge, SS-obersten Heinrich Fehlis. Med i følget, var blant andre Gestapos øverste sjef, Heinrich Müller og SD-sjefen Walter Schellenberg. Under oppholdet diskuterte de framtidens bekjempelse av den norske motstanden.

Heydrich mante til mer brutalitet og håndfast omgang med nordmennene.

Knapt 3000 tyskere nådde å bli begravet på Ekeberg før krigen var slutt i mai 1945. I fredsdagene ble det ene trappeløpet forsøkt sprengt. De nazistiske monumentene ble fjernet, men ellers gikk livet – og døden – sin vante gang.

UT AV BYEN

Et reporterteam fra Dagbladet besøkte stedet den 11. mai 1946 og dette utløste førstesideoverskriften:

«Når skal vi bli kvitt den?»

Til journalistens overraskelse ble anlegget tatt vare på av seks-åtte tyskere i uniform, dette var krigsfanger fra en leir i nærheten. En av dem opplyste at det fortsatt – ukentlig – ble begravd tyskere der.

Ikke minst presset fra mediene gjorde at Oslo kommune, og flere involverte departementer, til slutt bestemte at gravene skulle flyttes ut av byen og at Ekeberg igjen skulle bli et friluftsområde for oslofolk. Men, ikke før utpå høsten 1952 var prosessen kommet så langt at gravene kunne åpnes og innholdet flyttes til en nyanlagt kirkegård på Alfaset utenfor byen.

Det luktet fælt i Ekebergåsen den høsten og vinteren.

KILDER:

Berit Nøkleby: «Josef Terboven-Hitlers mann i Norge», Gyldendal 1992.
Bjørn H. Syversen/Groruddalen Historielag: «Den tyske krigskirkegården på Alfaset». Dagbladet, 11. mai 1946.
 «Kampf um Norwegen. Ein Erinnerungsblatt an den Feldzug 1940». Wehrmacht Oslo, Juni 1940.